

POESÍA E SOCIEDADE
DE ONTE A HOXE

Dialogando con **Celso Emilio Ferreiro**

REAL
ACADEMIA
GALEGA

POESÍA E SOCIEDADE
DE ONTE A HOXE

Dialogando con **Celso Emilio Ferreiro**

POESÍA E SOCIEDADE
DE ONTE A HOXE

Dialogando con **Celso Emilio Ferreiro**

Edición e coordinación de María López-Sández

A Coruña, 19 de marzo 2024

REAL
ACADEMIA
GALEGA

- © Desta edición: Real Academia Galega
© Dos textos: herdeiros de Celso Emilio Ferreiro
e autoras e autores
© Deseño: Pepe Barro

Fotografías:

Real Academia Galega
Fundación Celso Emilio Ferreiro
Fundación Curros Enríquez
Marilar Aleixandre
David Carballal

D.L.: C 324- 2024

<https://doi.org/10.32766/rag.424>

ISBN: 978-84-17807-39-9

**REAL
ACADEMIA
GALEGA**

Concello da Coruña

A PALABRA SOLIDARIA

Víctor F. Freixanes

Presidente da Real Academia Galega

Para conmemorar o Día da Poesía propoñemos, nestes tempos certamente axitados, un diálogo case que xeracional coa tradición e a memoria da poesía civil, poesía de intervención e compromiso, poesía social, que ten raiceiras na Idade Media, alenta con renovado pulo en moitos textos do Rexurdimento (Rosalía de Castro, Curros Enríquez) e acada unha voz senlleira na obra de Celso Emilio Ferreiro. O autor de *Longa noite de pedra* é quen nos convoca. Voces diversas escollen textos de Celso Emilio para dialogar con eles dende a creación propia.

O profesor Alonso Montero, tan vencellado no seu día á obra do poeta de Celanova e á poesía civil nas derradeiras décadas do pasado século, salienta a significación do autor escolleito e dá razón do porqué desta iniciativa do Sección de Literatura da Real Academia Galega. Celebrar a poesía é celebrar a palabra na súa dimensión máis auténtica. Nesta ocasión é, ademais, palabra de denuncia e, asemade, palabra solidaria. Tamén palabra de esperanza.

O noso agradecemento a todos os participantes, a eles e a elas. Coa palabra e coa música, pois en moitas ocasións a música acompañou con especial eficacia o discurso da poesía civil para chegar á xente (sobre todo á xente nova): non só os versos de Celso Emilio Ferreiro, pensamos tamén en Manuel María, Curros Enríquez, Rosalía de Castro, Ramón Cabanillas, Valentín Paz-Andrade, Xosé Luís Méndez Ferrín, Bernardino Graña, Salvador García-Bodaño, Xohana Torres, Antón Tovar, Darío Xohán Cabana... Na voz de Celso Emilio Ferreiro convocámoslos a todos.

**ARENKA SOBRE CELSO EMILIO
FERREIRO E A CHAMADA POESÍA
SOCIAL CON ALGUNHAS PÁXINAS
POUCO GASALLEIRAS PARA CERTOS
POETAS PUROS E, SOBRE TODO,
PARA OS POETAS TURRIEBURNISTAS
E, TAMÉN, OS NEFELIBATAS, QUE
SON OS QUE ANDAN POLAS NUBES**

Xesús Alonso Montero

Real Academia Galega

I

Amigas e amigos da poesía,
miñas donas e meus señores:

Fun convidado a falar da poesía social e de Celso Emilio Ferreiro quizais porque, nalgunha ocasión, eu suxerira que no Día da Poesía cumpría —era necesario— abordar o tema deste binomio non sempre grato, nestas e noutras calendas, ante certos públicos. Agradezo, *ex toto corde*, o convite.

Trátase dunha cuestión sobre a que, dun xeito ou doutro, me teño debruizado desde hai setenta anos. Abordeina, cun interese especial, en moitas ocasións, no Instituto Masculino de Lugo, desde 1960, o primeiro dos meus inesquecibles dezaseis anos naquel centro de ensino. Se se me permite, resumirei, moi laconicamente, as miñas primeiras incursións nas aulas de sexto curso nos primeiros anos daquela década (1960, 1961, 1962, 1963...).

O poeta intimista —explicaba aquel profesor— mergúllase no seu *eu* porque nese universo íntimo aconteceu un suceso importante, case sempre penoso: a perda dun amor, a morte dun ser moi querido, unha fenda na súa condición relixiosa, o sentimento de desamparo ou orfandade... Por iso dicía don Antonio Machado: “Se canta lo que se pierde”. Nestes casos, o poeta conta ou canta o seu problema persoal, esa ferida íntima que nada ten que ver, en principio, coa cuestión social.

O poeta social —continuaba o profesor— érguese á mañá, cedo ou tarde, e decátase, decontado, de que a cidade está contaminada, non só fisicamente, tamén

moralmente; o noso poeta, ás veces, deambula polos arrabaldes e observa, alporizado, as *favelas* ou as chabolas insalubres nas que se amorea a xente; é o poeta que, moitos días, le na prensa local que un rapaz de raza negra foi linchado nun país tido por moi avanzado, e é o poeta que contempla, abraiado, como nenos e vellos que langrean coa fame petan na porta dos que naceron en berce dourado. Estamos ante realidade e feitos que están fóra do seu espírito pero que o mancan, que o feren, e, como é poeta, poeta que onte contaba as súas coitas amorosas, hoxe nomea e conta estas inxustizas, e, polo feito de nomealas, de contalas, denunciaas. Tal denuncia pode facela un poeta simple, un poeta pouco rico e complexo, que é o poeta que non percibe, nesas concretas inxustizas, que estas abrollan e se multiplican, necesariamente, nunha sociedade en si mesma inxusta, ou dito doutra maneira, nun sistema socioeconómico, e tamén moral, condenado a producir esas contaminacións, esas fames, eses linchamentos e esas míseras *favelas*. Nesta sociedade hai algo, en certo modo, peor: millóns de seres humanos pensaban —e pensan— que o estado presente das cousas é o estado natural desas cousas, un estado —seguen a pensar— só modificable minimamente.

O poeta social con maiúscula escribe desde a fonda desta concepción e destas premisas. Pero eu dicía daquela, e afirmoo aínda hoxe, que o poeta social auténtico e grande é, tamén, un poeta intimista, porque, aló no fondo, o que nos transmite é a ferida que causa na súa intimidade, na cerna do seu espírito, a ferida allea como ferida histórica.

Xa aquí, debo aclarar que estas miñas consideracións, un pouco ó xeito sartreano, eu formulábaas con certa cautela, con bastante coidado, consciente de que tales explicacións, naqueles anos franquistas, podían ser interpretadas como “ cousas dun profesor comunistoide”. En efecto, no Lugo dos sesenta, naquela urbe amurallada, onde certas ideas entraban de contrabando, tales explicacións suscitaban interese nos discentes, interese non sempre positivo, pois alumnos había, fillos de pais moi franquistas, que non tardaron en contar e comentar, nas súas casas, que o novo profesor de literatura —“el joven catedrático Jesús Alonso Montero”— coxeaba do pé esquerdo. Xa en novembro de 1961, no periódico local, *El Progreso*, mesmo se chegou a publicar unha carta aberta contra as miñas ideas sobre o compromiso social dos escritores. Non debo omitir que o polemizante asinou a súa carta aberta con pseudónimo, o de “Machamartelo”, se ben, anos despois, souben que era un inspector de policía da temida Brigada Político-Social chamado P.

Desde aquela liorta político-literaria teño padecido non poucas diatribas nas que os seus autores insisten no feito de que a poesía social non é poesía. Para estes, os chamados poemas sociais non son poesía, non teñen entidade poética: son —conceden algúns— textos en verso con interese sociolóxico, moral ou político. Os que así opinan teñen no punto de mira, tan só, a poesía social feita desde as premisas do pensamento de esquerdas; de aí, os centos de páxinas que se publicaron nos periódicos españois contra Gabriel Celaya, Blas de Otero, Jesús López Pacheco e outros poetas

acollidos por Josep Maria Castellet na súa antoloxía *Veinte años de poesía española (1939-1959)*, publicada en Barcelona en 1960; tamén, despois de 1962, o ano de *Longa noite de pedra*, Celso Emilio non estivo alleo a este tipo de crítica.

A táctica destes críticos negacionistas é ben coñecida: non cuestionan os versos polas ideas senón por careceren de poesía, co cal, a Blas de Otero ou a Celso Emilio Ferreiro néganlles a condición de poetas. Con ese estrataxema ocultan a súa verdadeira intención, ocultan que o que os molesta, verdadeiramente, son as ideas. Porque cómpre saber que, desde que o mundo é mundo, sempre houbo poesía social —e comprometida— desde as premisas do pensamento conservador ou reaccionario, con exemplos tan elocuentes como José María Pemán, liróforo omnipresente na España dos meus anos escolares. Hai máis nomes, polo menos os que figuran na *Lira bélica* (Valladolid, 1939), entre eles Manuel Machado e Gerardo Diego, ademais dun romance franquista de Celso Emilio Ferreiro, froito —cómpre dicilo— máis da coacción militar en plena guerra civil que do vento ceibe das musas ventureiras.

Este problema abordouno moi ben, con pluma de ouro, Manuel Curros Enríquez, cando, en 1904, co gallo da súa coroación como poeta na Coruña, nun acto da máxima emoción e solemnidade, abraiado por tanta honra e aclamacións, recitou o seu poema “Ó pobo cruñés”, do que se impón escolmar estes versos:

¿Qué fixen eu, ivoto a min!
Pra merecer estes laudos, [...]?

E... ¿quén son eu? Un poeta,
Ou, como quen di, un páxaro
A quen tallaron o bico
Cando empezaba o seu canto;
E que, dende aquela, mudo,
D'os patrios eidos xotado,
Por longas terras e mares
Arrastra as áas sangrando.

Un poeta a quen un día
Hastra ese nome negaron,
Porque arrolar nunca soupo
O sono vil d'os tiranos;
Porque despertaba ós pobos
C'os seus alegres recramos
Y- agoiraba auroras novas
Que xa están alborexando [...]

Así pois, hai 120 anos, aquí, na cidade da Coruña, o egrexio autor d'*O divino sainete* explicou, desde a cátedra dos seus inspirados versos, por que o poeta social, o poeta civil, o poeta contestatario, sempre que a denuncia se faga desde determinadas premisas, vai ser vítima da crítica de dereitas, unha crítica capaz de negarlle ó escritor a súa condición de poeta. E todo porque “arrolar nunca soupo / o sono vil dos tiranos”.

II

Pero chegou o momento de centrármonos no poeta e no home Celso Emilio Ferreiro e de situármonos, en primeiro lugar, no Vigo de 1962, concretamente no verán dese ano, cando o noso escritor visita o seu amigo Francisco Fernández del Riego —daquela grandes amigos— para prepararen o número 7 da colección de poesía Salnés, que ambos, con Emilio Álvarez Blázquez, dirixen dentro da editorial Galaxia. O libro, co título *Longa noite de pedra*, sairá do prelo o 15 de outubro do mesmo ano en edición de 750 exemplares, que non era pouco para un libro de versos galegos naquelas inhóspitas calendas.

Del Riego e Celso Emilio, diante dun pequeno feixe de textos do noso poeta, escollen aqueles que, tendo o debido nivel estético, non alporicen a man severa do censor. Non esquezamos que estamos nos tempos da censura previa, daquela exercida con man férrea nos negociados do Ministerio de Información e Turismo, que dirixía, como é sabido, Manuel Fraga Iribarne. Con precisión, non sabemos que poemas non pasaron a peneira desta dolorosa autocensura; coñecemos, si, os que a pasaron, os sesenta textos da primeira edición do libro, dun libro singular daquela, dun libro que foi un acontecemento auroral na poesía en idioma galego e un referente, moi poucos anos despois, para moitos letraferidos de España. Sigo a pensar que non houbo na poesía castelá desas datas, fose quen fose o autor, libro como *Longa noite de pedra*; tampouco o foron dous grandes libros periféricos, nin *La pell de brau*, de Salvador Espriu (1960) nin *Harri eta Herri [Pedra e Pobo]* de Gabriel Aresti (1963).

Celso Emilio era unha voz crítica moi orixinal, unha voz cun fardel metafórico sorprendente; unha voz inconforme que cantaba desde as coordenadas dunha terra do terceiro mundo, familiar, sen dúbida, ós condenados da Terra de Frantz Fanon; unha voz labrega “no tempo dos sputniks”. Era, ó mesmo tempo, nese país castigado, a voz do adulto que evocaba os hórreos da infancia como lle gustaría a Rilke e que sentía saudades, no balbordo e as inxustizas do mundo moderno, das arcadias perdidas.

Volvamos ó verán de 1962, no que deixamos a Celso Emilio Ferreiro e a Fernández del Riego escollendo e censurando poemas para compoñeren un libro que se titularía *Longa noite de pedra*. Ignoramos que poemas de notable valía literaria foron vítimas da garlopa autocensoria.

Sempre me estrañou, e segue a estrañarme, que a censura de Madrid, a dos asalariados de Fraga Iribarne, fose tan permisiva. Polo que sexa, os poemas autorizados ou tolerados están no libro e circularon, co carimbo da legalidade, por foros universitarios, por revistas literarias e operarias, polos estrados dos recitais, na voz dos cantautores, en edicións bilingües etc. Nunca un poeta galego suscitara tanta adhesión, tanto entusiasmo e tantas horas de lectura confortante. Sabido é que, na grandeza e riqueza do Acontecemento (con maiúscula), a poesía ética ía intimamente vencellada á Estética. O profesor José María Valverde diría, nesas datas, se ben por outro motivo, que non hai estética sen ética.

Voltándonos, de novo, ó verán ou ó outono de 1962, quen era e como era Celso Emilio Ferreiro?

Para o que importa neste discurso, un cidadán farto da beocia, da miseria e da mediocridade do Réxime de Franco, amo ó que servira, como soldado *a fortiori*, nos tráxicos anos da guerra civil. De feito, el era un republicano de esquerdas con uniforme franquista, pois procedía das Mocidades Galeguistas. Nesta altura, verán ou outono de 1962, o cidadán Celso Emilio Ferreiro ingresa no clandestino Partido Comunista, decisión que, daquela, implicaba un risco persoal e familiar que moitos consideraban unha temeridade. No Partido, certo que cunha actuación pouco orgánica, case libérrima, militou dous anos, pois en 1964, con Méndez Ferrín, Luís Soto e outros, funda a UPG (Unión do Povo Galego), partido que se proclamaba comunista.

Ofrezco estas brevísimas pingadas da biografía política de Celso Emilio para que se relacione, *in modo marxiano*, o seu pensamento sociopolítico, a súa cosmovisión, co seu oficio de poeta. Hai que supoñer que, con carné ou sen carné de militante marxista, nas datas previas ó verán de 1962, os poemas que saíron da súa man, intelectualmente revolucionaria, estaban escritos desde dentro dunha determinada concepción do acontecer político e desde as entrañas da noxenta, para el, sociedade capitalista. En realidade, nos seus grandes textos poéticos, sempre escribiu desde dentro, tamén cando compuxo poemas de amor, o que non está vedado ós marxistas, como saben ben os que leron os versos amorosos de Karl Marx. No seu primeiro libro en galego, *O soño sulagado*, de 1954, Celso Emilio ofrécenos esta páxina excelsa:

EU EN TI

Eu xa te busquéi
cando o mundo era unha pedra intaita.
Cando as cousas buscaban os seus nomes,
eu xa te buscaba.

Eu xa te procuréi
no comezo dos mares e das chairas.
Cando Dios procuraba compañía,
eu xa te procuraba.

Eu xa te chaméi
cando soio a voz do vento soaba.
Cando o silencio chamaba polas verbas,
eu xa te chamaba.

Eu xa te namoréi
cando o amor era unha folla branca.
Cando a lúa namoraba as outas cumes,
eu xa te namoraba.

Sempre,
dende a neve dos tempos,
eu, na túa ialma.

Transitemos, desde agora mesmo, polas páxinas “políticas” de *Longa noite de pedra*, e escribo “políticas”, con aspas, como farían os sistemáticos detractores deste tipo de poesía, que houbo moitos. Son os versos, miñas donas e meus señores, que levan, na súa entraña, unha espada denunciadora ou xusticeira, pero que son, no universo da literatura, unha espada poética, unha espada que contén, asemade,

substancia poética. Xa o teño dito noutras ocasións: estes textos de Celso Emilio son poéticos, altamente poéticos, porque neles a espada é, ó mesmo tempo, canción. Repare o lector no poema no que o noso autor nos relata, nunha especie de fábula, que o mundo actual perdeu a nobreza e a riqueza espiritual dos tempos primixenios e que hoxe está atravesado pola cobiza, o egoísmo e o sentido non fraterno da propiedade. Se eu puxese este ocasional resumo en verso, cousa que faría sen atentar contra as leis da métrica, o poema —chamémoslle así— sería un poema social no que o lector menos atento percibiría que a espada carecía de canción. Repare xa o lector no texto en verso que Celso Emilio creou a partir, máis ou menos, da idea sociomoral que acabo de esbozar:

O REINO

No tempo aquil
 cando os animais falaban,
 decir libertá non era triste,
 decir verdá era coma un río,
 decir amor,
 decir amigo,
 era igoal que nomear a primavera.
 Ninguén sabía dos aldraxes.
 Cando os animais falaban
 os homes cantaban nos solpores
 pombas de luz e xílgaros de sonhos.

Decir teu e meu, non se entendía,
 decir espada estaba prohibido,
 decir prisión samente era unha verba
 sin senso, un aire que mancaba
 o corazón da xente.

¿Cándo,
 cándo se perdéu,
 iste gran Reino?

Neste poema, o que ten de canción chega a niveis
 excelsos cando batemos co fardel metafórico de que
 xa falamos:

Cando os animais falaban
 os homes cantaban nos solpores
 pombas de luz e xílgaros de soños.

Xa nesta altura, señoras e señores, propoño que
 traduzan a prosa este poema de inspiración cristiá
 (Cristo como protagonista), moi gabado, no seu día,
 polo padre Seixas, un xesuíta vigués marxistizante:

UNHA VEZ

Unha vez houbo un home
 que nunca dixo, meu.
 Petóu nas portas do mundo,
 chamóu no meu corazón.
 Falaba con palabras
 que semellaban pombas.
 As cousas á súa veira
 púñanse brancas.

Nascíalle nos ollos un abrente
 coma un río de luz,
 ou coma un mar lonxano de gueivotas.
 Un bálsamo de amor
 tiña aquíl home
 pra ista miña dór
 sin nome.

Celso Emilio, como todos os delicados poetas sociais (por exemplo, a Rosalía de “As viúdas dos vivos e dos mortos”) padecía ante o infortunio alleo, no caso do noso poeta, ante os infortunios xerados polas inxustizas de raíz histórica. En realidade, non padecía, com-padecía. Nun poema titulado “Inverno”, a súa espada de poeta denuncia a “Dór dos homes desherdados / e dos que están aldraxados”, a dor “dos que sofren a inxustiza / e viven baixo a cobiza.” Pois ben, este poema comeza cun pareado difícil de esquecer, un pareado composto por un aforismo da tradición popular e un verso, definitorio e maxistral, do noso autor:

Chove, chove na casa do probe
 e no meu corazón tamén chove.

É a musa da com-paixón, que tanto conmoveu
 e conmove.

Habería que estudar nos poetas da familia literaria de Celso Emilio Ferreiro aqueles textos que, sendo esencialmente intimistas, ás veces conteñen un verso ou un breve sintagma que nos remite á desventura social da xente. Estou a pensar nunha páxina excelsa do seu mestre Curros Enríquez, a elexía antolóxica

“Na morte de miña nai”, da que urxe reproducir a sétima estrofa:

Nai, iadorada nai!, mártir escura,
branca pombiña, arruladora e tenra,
iai! Si souperas cómo me deixabas...
non te morreras.

Ese brevísimo sintagma que subliñei, mártir escura, fai referencia ó maltrato familiar do que a súa adorada nai foi obxecto, dito máis claramente, á violencia machista que padeceu anos e anos.

E posto que falamos de Curros, do gran Curros, mestre de Celso Emilio, el foi tamén poeta dunha pericia formal nunca superada nas nosas letras. Hai na súa obra, como mínimo, un exemplo perfecto no dominio da métrica acentual nun coñecidísimo poema seu, “Nouturnio”, composto por oito estrofas de dodecasílabos e catro de hexasílabos. Nesa composición de denuncia, cada verso está constituído por anfibracos acentuais (átona-tónica-átona) desde a primeira estrofa:

Da aldea lexana fumegan as tellas;
detrás dos petoutos vai pódose o sol;
retornan prós eidos coa noite as ovellas
tiscando nas beiras o céspede mol.

Trátase, reitero, dun poema de clara denuncia social e, alén diso, cuns versos de desacougante temática relixiosa:

O probe do vello, cos anos cangado,
 ergueuse da pedra i o pau recadou;
 virou para os ceos o puño pechado
 e cara ós touzales rosmando marchou...

“O probe do vello” son os dous primeiros anfibracos de condición acentual, anfibracos nos que Curros, usuario dunha lingua neolatina, traduce a estrutura do pé anfibráquico latino (breve-longa-breve: ˇˇˇ).

Así pois, os grandes poetas sociais de Galicia, lonxe de seren, formalmente, desleixados, produciron, no aspecto formal, páxinas antolóxicas. Esta de Curros Enríquez quizais é a máis lograda, a máis redonda.

Pericia formal atopamos en non poucos textos de Celso Emilio, menos clasicista, por certo, que Curros. Repárese no tranco 13 do *Viaxe ao país dos ananos*, que finaliza con esta delicia fónica:

Está mudo o reixiñol
 que outrora cantar solía.

Non importa, agardaréi
 polo albor do novo día.

Que está comigo a esperanza,
 fiando, fía que día...

Ela fía i eu confío
 no albor do novo día.

Eu despídome, miñas donas e meus señores,
 cos catro versos finais do poema “Esperanza” de *Longa noite de pedra*:

Adictos da saudade
que levades a luz polos vieiros.
¡Saúde a todos,
compañeiros!

Adictos e adictas, amigos e amigas da poesía.
Graciñas!

TEXTOS

Os textos incluídos neste volume transcríbense das seguintes edicións:

O sono sulagado. Vigo: [s.n.], 1954.

Longa noite de pedra. Vigo: Salnés, 1962.

Cimiterio privado. Vigo: Castrelos, 1978.

Viaxe ao país dos ananos. Vigo: Xerais, 2004.

Con este poema incorpora Celso Emilio Ferreiro unha das grandes transformacións ideolóxicas, sociais e literarias que vive Galicia a partir daquel momento e que vai cristalizar na fundación da UPG: a asunción do marxismo e a entrada no imaxinario galego do mundo obreiro, moi ben cifrada no verso “Lingua proletaria do meu pobo”.

Desde Sarmiento a Rosalía foi suxeito literario o pobo traballador. Mais no século xx non houbo variación substancial na composición dese suxeito. O Partido Galeguista e toda a literatura da brillante época que vai de 1916 a 1936, onde era evidente o proceso de industrialización e a vitalidade do movemento sindical, nunca incorporou o mundo obreiro como suxeito político e todo xiraba basicamente arredor da esfera do mundo labrego. Cómpre agardar a Blanco Amor con *A esmorga* (1959) e a esta *Longa noite de pedra* (1962) de Celso Emilio para que se asuma tamén como suxeito literario e político o mundo obreiro. E aí é tamén cando, de paso, o nacionalismo galego se fai internacionalista.

Anxo Angueira

MONÓLOGO DO VELLO TRABALLADOR

Agora tomo o sol. Pero até agora
traballei cincoenta anos sin sosego.
Comín o pan suando día a día
nun labourar arreo.

Gastei o tempo co xornal dos sábados,
pasou a primavera, veu o inverno.
Dinlle ao patrón a frol do meu esforzo
i a miña mocidade. Nada teño.

O patrón está rico á miña conta,
eu, a súa, estou vello.
Ben pensado, o patrón todo mo debe.
Eu non lle debo
nin xiquera iste sol que agora tomo.
Mentras o tomo, espero.

Longa noite de pedra (1962)

CO METAL

Eles son eles.
 Eles de pés veludo e botas de elástico.
 Señores, eles.

E ela quen é,
 quen é a pícara, esa rapariga
 que che morde o corazón
 e che fura o fígado e che rabuña nas entrañas
 cando mira pra ti e che pregunta
 “es ti dos que non teñen pan?”?

Eles son eles. Eles comen todo e non deixan nada.

E ti, quen es ti, oh Vigo,
 que medraches das corredouras
 e dos camiños, portelos e pousos sepultados
 e te fixeches aceiro
 berro, brado metalúrxico
 antifascista, antipactista
 contra os farrapos da anestesia,
 contra a sopa morna da alienación
 no 72, no 84, no 2006
 e hox,
 e segues resistindo hox, ti, oh Vigo vigoroso,
 coas mans de ferro, co lume en forxa, en folga, en folga,
 co peito posto no definitivo asalto ós pazos da dignidade?

Eles son eles. Eles non aman Vigo.

E nós, quen somos nós tamén aquí,
quen somos nós que sómo-los cabalos do monte,
que sómo-las morruncheiras,
o Berbés, as ondas do mar por riba do bou Eva,
quen somos nós que sómo-los expedientados,
os multados e encadeados, os asasinados,
quen somos nós que sómo-los mortos,
que somos Daniel e Amador un día e outro día
a berrarmos con voz tumbal
e pómulos deformes pola dor
“salvémonos nós mesmos”?

Eles son eles. Eles sempre estarán safos.

E eu, quen aquí son eu
que camiño onde camiñan ó meu rente moitos homes,
quen son eu pra que nos devolvan o roubado,
quen son eu que non teño
nin forno que coza nin lareira que quente
máis que pan e labaradas de axuntémonos todos,
quen son eu, sen sequera un mínimo verso de metal?

Eles son eles. Eles comen todo e non deixan nada.

Si, pero vós sodes vós,
xénero humano e non vampiros,
carpenteiros soldadores mecánicos electricistas
tubeiros montadores axustadores pintores
químicos físicos técnicos cristaleiros fresadores
mozos e morronas metaleiras
obreiros ó temón das liñas de insurxencia
peritos da nación proletaria que nunca,
que endexamais poderán axeonllar.
Porque vós sodes vós,
os que comedes bragada Bragadela
os que andades arremangados Canicouva
os que non ides á misa dos abecedarios
nin comungades coa pútrida propaganda patronal.
Porque vós sodes vós,
ferreiros dun mundo mellor,
valo de Vigo e do universo todo
que sostén en pé as fiestras de mirar pró mar e prás illas,
que sostén as alboradas e os crepúsculos,
oh vós, metal, metal de ferro e metal de ouro,
rexo e quente e luminoso
panificador brillo que nos guía.

Anxo Angueira

Poema lido na asemblea do metal de Vigo,
na praza do Rei, o 18 de xuño de 2009

Existe na palabra poética unha catarse subxacente a calquera individualidade. Quen escribe sabe, sente, que os versos tecen a rede funámbula que nos fai humanas. Mestre equilibrista, Celso Emilio Ferreiro zurce en “Hirmaus” unha fraternidade que, transcendendo fronteiras, anoa persoas cos mesmos tormentos e loitas, ás que o eu lírico se atopa máis vencellado que a algunha xente coa que comparte lugar, lingua ou fenotipo.

“Hirmaus” é un texto que tende a man a quen le, que esperta o mellor de nós, co que teño medrado desde unha etapa escolar na que imperaba a utopía e a confianza nun mundo máis xusto. De nena coreábao na versión de Fuxan os Ventos e sentía o poder dunha irmandade universal.

A trama do meu poema “A reflexión” permanece cosida ás palabras de Celso Emilio desde os fíos da sororidade. Abraza, sen lindes, a quen constrúe a urda dun feminismo que trence todo tecido social. Enfróntanos, unidas e iguais, a un espello literario común.

Ninguén ten sentido de unha en un, a vida non pode entenderse sen poesía.

Rosalía Fernández Rial

HIRMAUS

Camiñan ao meu rente moitos homes.
Nonos coñezo. Sonme estranos.
Pero ti, que tealcontras alá lonxe,
máis alá dos desertos e dos lagos,
máis alá das sabanas e das illas,
coma un irmáu che falo.

Si é túa a miña noite,
si choran os meus ollos o teu pranto,
si os nosos berros son igoales,
coma un hirmau che falo.
Anque as nosas palabras sean distintas,
e ti negro i eu branco,
si temos semellantes as feridas,
coma un hirmau che falo.

Por enriba de tódalas fronteiras,
por enriba de muros e valados,
si os nosos sonos son igoales,
coma un hirmau che falo.

Común temos a patria,
común a loita, ambos.
A miña mau che dou,
coma un hirmau che falo.

Longa noite de pedra (1962)

A REFLEXIÓN

Detrás do espello
todas eramos a mesma muller,
núa,
interrogativa,
reclamándolle respostas
á realidade.
Ninguén vai chamar por nós?
Ninguén —silencio—.
Porque sodes a mesma muller sen rostro,
sen nome.
E se nos creamos?
Que cada unha
se debuxe da forma que queira.
E foi así como demos a luz
os nosos lenzos,
soñando pincel,
imaxinando cores,
a grande escala.
Foi así como
comezamos a parirnos...
Ata nacer
entre os marcos ceibes
da fantasía feminina.
Así hoxe vexo,
nos seus ollos,
que o teu retrato
son eu.

Rosalía Fernández Rial

Árbores no deserto (Galaxia, 2020)

Un ouvido, apartado, escoita

Paul Celan

Un poema que atende dificilmente permanecerá na fixa inmovilidade da súa dicción. Está á escoita. Pode verse afectado. No oco que abriga, ao se inclinar, ábrese un espazo de resonancia no que semellaría que nada fora antes pronunciado e aínda así xa batera resoante en nós, xa antes nos tocara. Como se cada sílaba, cada pulsión de corda, tivese unha presenza previa, un percutir anterior á súa propia forma vocal. Aí, nese magma vibrante reverbera o retrouso de María Soliña, e nel as voces que o poema acolle. Parecería que vibrase a tensión dun amortecido clamor. A estrita mordaza do control da materia vibrante produce unha sonoridade opaca, como o renxer xordo dos corpos tumefactos, o crepitar dos osos ardidos, o estalido das vidas descontadas que aí se precipitan, acaso o asubío do vento que unha e outra vez as varre.

Ana Romaní

MARÍA SOLIÑA

Polos camiños de Cangas
a voz do vento xemía:
ai, que solíña quedache,
María Solíña.

Nos areales de Cangas
muros de noite se erguían:
ai, que solíña quedache,
María Solíña.

As ondas do mar de Cangas
acedos ecos traguían:
ai, que solíña quedache,
María Solíña.

As gueivotas sobre Cangas
sonos de medo tecían:
ai, que solíña quedache
María Solíña.

Baixo os tellados de Cangas,
anda un terror de auga fría:
ai, que solíña quedache,
María Solíña.

Longa noite de pedra (1962)

de que restos este órgano abatido no po?

cando foi que ignoramos a ameaza
das hostes da linguaxe?
o seu asedio?

entramos nalgún Estadio abrupto
frío como botas negras altas preparadas para o asalto
e aquí estamos
contemplando a demolición sen perder as formas
amoreadas
na precisa superficie que ocupa un corpo
e outro
e outro

—o esterno acusa a presión teima
en soste a dorsal desoutra carne
e a súa víscera trémula o seu ritmo
disonante e asimétrico
persiste na latencia espreita o lique
acariña na friaxe a desvértebra—

somos esa pira
que o vento varre
unha e outra vez

Ana Romani

A desvértebra (Chan da Pólvora, 2022)

Na obra *Giving an account of oneself* (*Dar razón dun mesmo*), Judith Butler explica que, a criterio de Nietzsche, damos razón de nós mesmos unicamente cando se nos interpela en tanto seres a quen un sistema de xustiza e castigo pon na obriga de render contas. Volvémonos, pois, eticamente responsables como consecuencia. Neste sentido comprendemos que Celso Emilio Ferreiro rubricou na súa obra un posicionamento inadiable por mor dun requirimento perentorio. Século xx esixía.

Hoxe, a reversibilidade do político nas escrituras diversas —que alteran e combinan xéneros, puntos de vista, voces— vai ser a marca —a apertura— que nos permita trazar unha liña —necesariamente contemporánea— con aquela relación arte-compromiso. Que é inadiable hoxe? Quizais a resposta estea en impugnar a dialéctica binomial. As isoglosas social / privado ou verídico / imaxinario dilúense e incorporan novas complexidades que amplían para facer avanzar as posibilidades do pensamento cando está en marcha, cando non se esgota.

Oriana Méndez

O MEDO

Cando o corvo da noite se pousaba
nas derradeiras luces do solpor,
os meus ollos de neno
enchíanse de bágoas e de lóstregos.

O vento que fungaba nas vereas
era un home langrán envolto en brétema
cun fol o lombo pra levar meniños.

Os albres semellaban
pantasma de cabalos desbocados
agallopando os eidos.

Un medo que me viña
das raíces do mundo
tremíame no sangue.

Pasaba o xornaleiro asubiando
con dous luceiros prendidos na eixada,
i-eu tiña medo.

Pasaba o cazador
con bafexantes cans
arrecendendo a toxos e carqueixas
i-eu tiña medo.

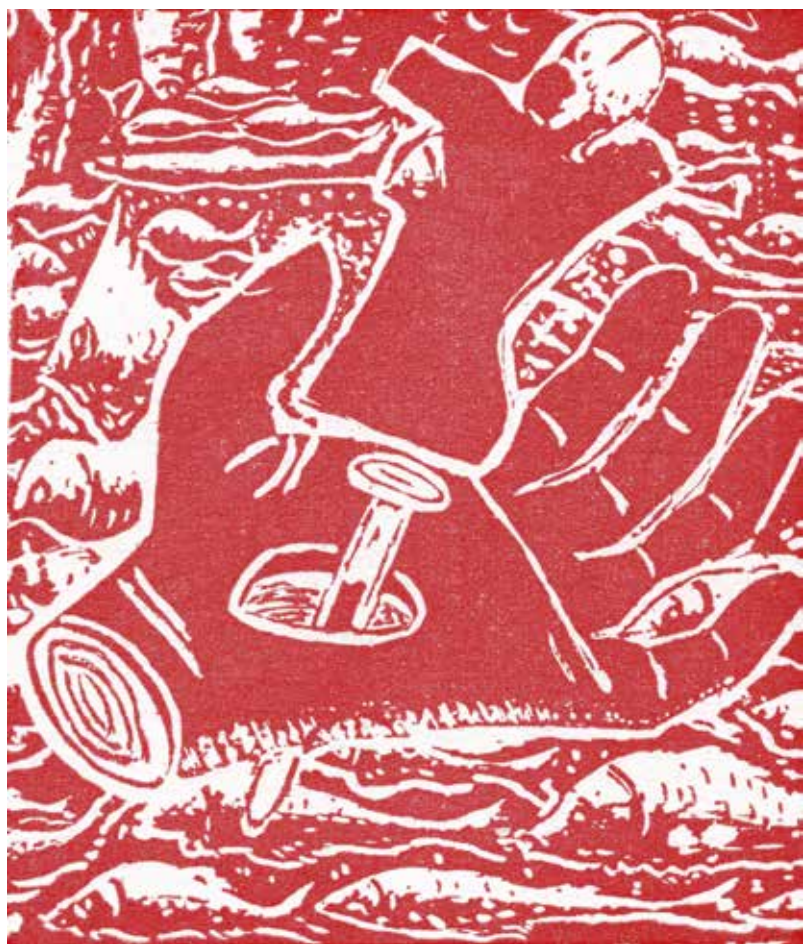
Pasaban de ruada os fortes mozos
que voltaran da guerra tan contentes,
i-eu tiña medo.

Ao pasar o meu lado e verme os ollos,
alporizados, pasmos, decíanme:
«Non teñas medo»,
i-eu tiña medo.

Soio cando chegaba ós meus ouvidos
a doce voz de mel da miña vella,
xa non tiña medo.

Agora non comprendo
como aquíl ser cativo,
aquela vella nena tan endebel,
(nos seus ollos azures
había luces de amenceres novos)
podía escorrentar tan grande medo.

O sono sulgado (1954)

Cruza chega a me cruzar tal que un trisco de cerámica sobrevoa o lateral do ollo esquerdo: é o cazador e son os seus cans. sobre a posibilidade dun paxaro, non abrirei palabra. é, non teño dúbida, case un cálamo inqueda e máis fondo por dentro ca o ceo
 Outra volta volve crúzase agora un farrapo de aire, faise próximo, faise un anaco de tea o vento que recollo para respirar — enfiáanse en min os alentos / na larinxe ensaríllanse os tecidos, febras

Hasme dar as xemas licuadas dun salgueiro, as raíces do mundo para que poidas tocar isto aquilo isto do que che falo: unha luminaria en fractura unha fisuriña no espazo quería dicirche un leve tatear na man dereita verás que xa estou engarzada a estas ondas non chego en verdade a moverme non distingo esta creba das ordinarias rotacións observo cara a abaixo desde a superficie mariña observo impávida cara ás correntes advirto enfrontarse e fundirse esmiuzarse vagas unhas ás outras afundirse colosais e desfacer as cores dunhas nas das outras, texturas en renovación — un océano fala para ti, recoñécete
 Desta maneira denomino o xornaleiro que chega asubiando, así denomino un home que xoga con distintas amarelas serpes do seu interior

verdadeiramente o movemento en min aínda non foi
acadado, nin o do rostro
se as raíces suxeitan o mundo: quen escoita o cabalo
que foxe espavorecido inmóbil coma unha montaña
proverbial?

ergo da superficie mariña a vista: unha seara extinta
exenta de organismos agás esvaecidas teas resgadas
de aire quérese dicir nin o olor do tempo está
nin o enxordecedor miasma dalgún tempo esboroando
calquera cousa aquí sobre outra ou reducindo mesmo
esta silueta en aparencia propiedade dun corpo

«hasme dar as xemas licuadas dun salgueiro
ou as túas» — tamén a voz de mel neste poema,
Celso, escóitaa canda min:
«se chegas a te recompor dereita
considerarás separadamente
a espiral — do espello
a flor — da noite
a caída — do que interno atesouras e avanza —
esa Esoutra extensión»

Oriana Méndez

“¿Prá que ser poeta / en tempos de miseria?”

Así comeza “Poetas” (*Antipoemas*) facéndose cargo do célebre verso de Hölderlin (“Pan e viño”).

“Índices estatísticos para un plan de desenrolo”, o poema que elixín, acolle, como tantos outros de Celso Emilio, eses tempos de miseria. Olla, ule, sente e razoa a ditadura.

O meu, escrito na década presente, razoa, sente, olla e ule a narratoloxía democrática, a estado de dereito.

Fóra de dereito viven as cincocentas toneladas de maletas, as cincocentas toneladas de emigrantes que habitan o poema de Celso Emilio.

Fóra do(s) dereito(s) viven tamén os paxaros, as lontras, as miñocas e a montaña do que eu asino.

Ambos os poemas escriben tempos de miseria

Así soan os dous últimos versos de “Poetas”:

“¿Mas houbo algunha vez/un tempo sin miseria?”.

Así “Lembranza” de Hölderlin: “Pero o que permanece fúndano os poetas”.

En todo caso aquilo que vive e alenta sen dereito alicerza o poema.

Chus Pato

ÍNDICES ESTADÍSTICOS PRA UN PLAN DE DESENROLO

O meu país predilecto
limita ao norde cos ventos alisios,
ao sul cun arrabalde de Bos Aires
e cun porto de Hamburgo;
ao leste con tres pombas mensaxeiras,
ao nordeste coa terra de ningures.

O meu país predilecto é un emporio
de cousas nunca vistas:
os homes viven fóra da lei da gravidade,
pro coñecen moi ben a lei do embudo
i o principio da palanca e do fungueiro.

Un país que vive de milagre.
Produce ao ano xustos doce meses
e tres mil romerías de San Roque.
Quinientas toneladas de laverca,
setecentas de grilos,
vinte de bolboretas
e sete de tabaus incontrolados.

Suma e sigue:
Oitenta mil arrobas de maletas,
dous mil metros cuadrados de ataúdes,
sete lobos per cápita,
dez raposos por cada contribuínte
e chumbo, moito chumbo,
que esportamos,
transportamos,
soportamos.

Ítem máis:

Cinco mil toneladas de carneiros
e un castrón por parroquia.

¿É que cicais non somos
un país ben desenrolado?

Somos os segundos quilovatios do mundo
e os primeiros amperios de Europa (fóra Rusia)
A nosa industria de amolar coitelos,
navallas e tixeiras
non ten rival en Ocidente.

Fábricas de corozas: setecentas.

Complexos industriais
prá produción en serie de foguetes:
cinco mil, mais industrias auxiliares.

Fábricas de zocas: quinientas.

Fábricas de albardas: outras tantas.

Fornos altos e baixos: non se sabe,
non hai datos.

Fábricas de gaseosas: sete mil.

Laboratorios sicotécnicos

pra o estudo do porvir

(sorte do paxariño): sete ducias.

Fábricas de serrar paus: nove mil.

Fábricas de coller puntos

ás medias das mulleres: tres mil ducias.

Empresas colaboradoras

prá cocacolonización da patria: cen mil.

¿Quen dixo que o país non está desenrolado?
Cinco mil toneladas de esgaravellos das patacas.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil toneladas de moscas e mosquitos.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil toneladas de castañas bolecas.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil toneladas de formigas.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil toneladas de prixel e de nabos.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil toneladas de paciencia.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil toneladas de emigrantes.
Cinco mil toneladas.
Cinco mil, cinco mil, cinco mil toneladas
de camándulas, pillos,
de morcegos ilustres
e de pegas piedosas.
Cinco mil toneladas.

Suma total, salvo omisión ou erro:
Quinientos mil quilómetros cuadrados
de túneles na noite interminable.

Viaxe ao país dos ananos (1968)

1

Un fento abre a terra coa espiral pechada
eu durmo sobre esa terra

cedo o lugar

2

O paxaro é moralmente superior á posibilidade
sapiens de reducir unha meniña á escravitude sexual
Unha lontra é moralmente superior á capacidade
sapiens de extraer plusvalía das almas
O corpo dunha miñoa, moralmente superior ás
infinitas posibilidades da avaricia

sen dereito a montaña é previa e superior ao dereito
da miña pertenza

Chus Pato

Sonora (Xerais, 2023)

Un rato é corazón, corpo, breve consciencia.
Un rato é un pulso veloz e, cando se para, nada:
“sombra nas sombras mestas dos buratos”. Un rato
é un traballador calquera, pouco menos ca
unha muller ou un home corenta horas á semana.

Celso Emilio —que comparte con Rosalía o privilexio de ser poeta de nome, sen apelidos e, polo tanto, obreiro, comunal— enuncia neste poema, “Os ratos”, dúas certezas: a da vida como algo miúdo, latexante e fuxidío, sempre apresurada, supeditada aos requirimentos laborais e aos malestares do capital; e a da infancia como o territorio do voo e a mirada limpa. Conviven neste texto as pombas luminosas e os caraveis, coa constatación de que nalgún momento todos nos transformamos en mamíferos mornos acochados nun abrigo camiño do traballo. Seres precarios. Cerebros ruminantes. E se de nenxs non fomos quen de ler en Mickey Mouse o signo dos nosos tempos, cando menos o poema fará que nos deteñamos e, agora si, o rato deixe de ser “unha cousa que se move” e cante, pense, diga.

Ismael Ramos

OS RATOS

Un rato é unha cousa que se move,
unha cousa que vive nos sobrados
e ten un corazón pequerrechiño
e dous ollos de vidro sempre acesos.

Unha cousa que vai furando as tebras,
xurde correndo, pasa, fuxe, líscase.
Un rato é unha cousa que está viva
un intre só, dempois xa non é nada,
sombra nas sombras mestas dos buratos.

A noite é un burato sin orelas
pra os homes, tristes ratos sin acougo.

Un home é unha cousa que cavila,
cismando sempre, sempre amargurado,
fuxindo de outras cousas que rebulen,
revolvendo papéis,
rebulindo,
decote rebulindo,
sempre con presas, atafegado sempre,
camiña, chouta, avanta nos buratos,
nos sobrados do mundo,
nas estradas da vida,
nas pedras,
no vento,
nas ruas,
nos seos das mulleres.

Un rato é unha cousa que se move.

Escóitame Walt Disney, ¿onde estabas
que os meus sonos de pombas non te viron
cando o meu corazón inda era neno
e había carabeles nos meus ollos?

O sono sulagado (1954)

TRES GUINEAS

Leo sobre as fillas dos homes instruídos.
No primeiro barco do día cara á cidade, só me fixo
nas mulleres da limpeza. Xa non hai estudantes
porque é verán e fóra o ceo amence limpo.
Os traballadores oramos pola chegada
dunha mañá fresca.

Leo que a pobreza e a xuventude nos farán libres.
E se non libres, brillantes. Como brilla o frío
nas ventás dos pobres. A épica que inventamos
sobre a superficie húmida dun ollo.

Di a escritora que as fillas dos homes instruídos
non tiveron máis educación ca unhas poucas clases
de alemán. Por iso, di, o traballo faraas libres.
Fronte a min, un rapaz igual de concentrado
no seu libro.

Cando todos baixamos do barco, non se ergue.
Continúa lendo.

É coma se non tivese nada que facer.
Coma se non tivese nada que facer e iso, por fin,
tampouco lle importase a ningún.

Ismael Ramos

Lixeiro (Xerais, 2021)

O poema de Celso Emilio é a conciencia dun soñar que atravesa *noite e pedra*, esa *longa noite de pedra* que semella non dar acabado nunca. *Renxe o mastro da noite, no tempo, e na ribeira do silencio / dorme afanosa a muller de Seraogna*; como afanosa durmiu a vida no Cámbrico, cando se escondeu nas fendas e nos ocos da pedra, e agardou cen millóns de anos a que o ambiente fose favorable e seguir coa evolución ata chegar a nós. A pedra é a gran construtora da conciencia social, é dura mais a ternura dorme afanosa no seu colo. *Renxe o mastro da noite, no tempo...*

Un tempo duro coma unha rocha se nos vén enriba, sen pensar. Só o pensamento pode furar a rocha, esculpila, e sacar a figura e a vida e a palabra que leva dentro. Así Miguel Anxo co seu Moisés, ou o escultor checo Bílek, tamén co seu Moisés. A pedra fala, a materia fala, pero hai que penetrar na súa mudez e sacar a palabra, a linguaxe, a súa figura de ser. Hai que soñar dentro da pedra. O Sol, a palabra, o vento, a Lúa, o mar, os soños, todo está dentro da pedra. Só a inocencia pode adormiñar o nada, ver aos ollos do vacío e regresar coa Pedra do Coñecemento. Mentres que a verdade non soñe, non se terá corpo para existir.

A pedra esconde a súa voz de sufrimento no corazón do humano ata que é tallada e fala a súa dolor. Entón o propio faise acontecemento, e sucede. O Tempo libera o seu peso se se lle escoita. O Tempo é a voz á cal ninguén lle fai caso.

Alfonso Pexegueiro

LONGA NOITE DE PEDRA

No meio do caminho tinha uma pedra
tinha uma pedra no meio do caminho
tinha uma pedra
no medio do caminho tinha uma pedra.

Carlos Drummond de Andrade

O teito é de pedra.
De pedra son os muros
i as tebras.
De pedra o chan
i as reixas.
As portas,
as cadeas,
o aire,
as fenestras,
as olladas,
son de pedra.
Os corazós dos homes
que ao lonxe espreitan,
feitos están
tamén
de pedra.
I eu, morrendo
nesta longa noite
de pedra.

Longa noite de pedra (1962)

–Quen son eses que camiñan e están sos, finxen, choran,
morren e endexamais viven?

–O Desexo –respondeu.

Si, da dor, mar fixo para nós un corpo insaciable.

azul e loucura, dixo

foi ela avellentada e doce xogando ás damas

azul e loucura dixo

e no manicomio a palabra era paixón

e un prezo

“terei que me facer visible” “ah claro” “visible”

tres cordas de espellos

como a obsesión *visible*

mañá iremos ás ondas e as rochas altas rochas

detrás de ti aí así

esposa de comedia

na tarde dos domingos as rochas altas rochas

as ondas aí así detrás de ti

hai algo máis sedutor que a indiferenza con que o teu
vestido

provoca a miña paixón?

altas rochas

(debemos cambiar a morte Lou)
piñóns de pino manso
os exércitos farán cambiar o mundo
os exércitos farán cambiar o mundo
igual que os pinos mansos
a historia
á forza caerán as sombras
á forza caerán as sombras *espantados*
igual
a historia pasou débil e enferma sobre ponlas ilustradas

Alfonso Pexegueiro

A illa das mulleres loucas (Galaxia, 2004)

Volver á poesía de Celso Emilio Ferreiro é, para min, volver aos tempos da mocidade (cando a lin e devorei a treio) e reencontrarme cun poeta que escribe vertendo nos seus versos vida e linguaxe, terra e idioma, solidariedade e memoria.

Abofé que (me) interesa o Celso Emilio da poesía comprometida, da que denuncia e toma partido: “Deitado fronte ao mar...”, “A pedra”, “Monólogo do vello traballador” etc. Unha poesía posta, á mantenta, ao servizo de causas xustas, a carón dos que *sofren a historia*, mais sen descoidar que esta, a poesía, é asemade ética e estética.

Así e todo, penso que a veta poética de Celso Emilio que deixou máis fonda pegada en min é aquela que ten un alento quer intimista, quer existencialista, na que mestura identidade individual e colectiva e na que hai dor mais tamén esperanza. Desa poesía gustaríame sinalar hoxe o poema “As raigames” (de *Longa noite de pedra*), un poema que dialoga co meu titulado “As raíces” (d’*Os lugares da memoria*): raíz, raiceira, raizame.

Rafa Vilar

AS RAIGAMES

Empúxanme as raigames.
Os lonxanos abós das carballeiras,
as misteriosas nais que cavilaban
á luz do sol nas albas precursoras.

Cando a miña voz era aínda un silencio
de tarde solermiña, latexaban
seus nomes xa correndo polo aire.
Podedes non creelo, pero eu lembro
como nasceu a estirpe do meu sangue
no bosque dunha noite remotísima
arrombada de pombas e de ríos.
Eu son tamén raigame, pai de cousas
que dormen sobre o tempo
e agardan frolecer calquera día
baixo o mapa impasíbel diste ceo.

Longa noite de pedra (1962)

AS RAÍCES

A miña árbore xenealóxica
conclúe
onde a terra se fai mar

De aí
as escamas que me nacen
cada noite

De aí tamén
os meus días náufragos

e estas raíces.

Rafa Vilar

Os lugares da memoria (2023)

Poesía de combate: a resistencia, a denuncia das mentiras, das noticias falsas, moito antes de darlles o nome de *fake news*, o modo en que a propaganda intenta calar a boca das persoas con militancia antifranquista, como era Celso Emilio, militante do Partido Socialista Galego, o da folla de carballo inscrita na estrela de cinco puntas. Os discursos que pretenden silenciar as voces críticas, borralas do espazo público, existían en 1973 e, infortunadamente, non desapareceron máis de medio século despois. O poeta utiliza a retranca, como fai no “Romance eleitoral do cego de Trasmiras” en 1977, durante a campaña da Candidatura Democrática Galega ao Senado, na que tomei parte xunto a el. Celso Emilio nunca calou, e nós non calamos. O meu poema “fillas do centauro”, en referencia á resistencia clandestina durante a ditadura, a cortar, amputar a voz ao anunciarnos o futuro, dialoga explicitamente con *Longa noite de pedra*.

Marilar Aleixandre

NOTA NECROLÓXICA

Deron os abecedarios
a nova da túa morte,
meu vello can de palleiro,
meu vello can de palleiro
abandonado da sorte.

Un poeta sin fortuna
morto de morte matada
mentras soñaba coa terra,
mentras soñaba coa terra,
malferida a malpocada.

A moura necroloxía
resultou ser unha trola
de xente anana e mezquiña,
de xente anana e mezquiña
a quen o teu verbo esfolo.

Xente á que debes decirlle
surrindo e sin acritude:
os mortos que vós matades,
os mortos que vós matades
gozan de boa saúde.

Pode o corpor ser vencido,
pode o dereito ser torto,
mais o lume que alampea,
mais o lume que alampea
xamáis o veredes morto.

Pro, por si chegase o intre
de mandar todo ó carafio,
meu vello can de palleiro,
meu Celso Emilio Ferreiro
vai facendo un epitafio:

Unha vez soñou que morrera
e que o soterraban
a carón dun río petrucio
na terra máis fermosa
e disgraciada do mundo.
Por iso xaz eiquí,
á beira do Pai Miño...
Non podía ser outro
o lugar do seu soño.

Cimiterio privado (1973)

FILLAS DO CENTAURO

da miña voz córtanme o uso
 Ovidio, *Metamorfoses*, II, 656

tiñades vermella a cabeleira
 como a filla do centauro

dobre o corpo, dobre a vida
 vermellando desde as raíces do cabelo
 voces

pensamento

palabras

clandestina, a metade egua
 galopando á madrugada na porta das fábricas
 a lombos das verbas impronunciábeis
 opoñendo medios corpos
 a cabalos enteiros
 cruzando sobre o gume dun soño
 a longa noite de pedra

tiñamos vermella a cabeleira
 de Quirón aprenderamos artes non escritas
 mais Sibila cuspiu na nosa boca
 o descontento cun destino selado
 e pronunciamos nomes do futuro
 con voces nunca suplicantes

posuídas polo delirio vaticinador
percorriamos veloces
a crista dos tombos
e as espigas de centeo
non se dobraban baixo os nosos pés

como á filla do centauro
anunciando os arcanos do futuro
quixeron amputarnos a voz

Marilar Aleixandre

Mudanzas (2007)

Mudanzas e outros velenos (Galaxia, 2017)

ACTUACIÓN MUSICAL

García Mc

Referente indiscutible da cultura hip-hop en Galicia e cofundador de Dios Ke Te Crew, onde participou activamente ata o 2016, formou parte tamén de Labregos do Tempo dos Sputniks ou Ghamberros.

Fixo cancións dos poemas de Celso Emilio Ferreiro e de Lois Pereiro, e formou parte da Banda Fura Fura (Homenaxe a Zeca Afonso).

En 2012 sacou o primeiro traballo discográfico en solitario, *Abaixo e de pé*, e en 2021 o seu álbum *Arquipélago Quilombo* que presenta ao vivo coa súa banda, a Nación Quilombo.

Leva tamén máis de quince anos exercendo como pedagogo independente impartindo obradoiros e cursos de rap.

Agora mesmo traballa no seu próximo disco.

Foto: Mario Llorca

DEITADO FRENTE AO MAR...

Lingoa proletaria do meu pobo
eu fáloa porque sí, porque me gusta,
porque me peta e quero e dame a gaña;
porque me sai de dentro, alá do fondo
de unha tristura aceda que me abrangue
ao ver tantos patufos desleigados,
pequenos mequetrefes sin raíces
que ao pór a garabata xa non saben
afirmarse no amor dos devanceiros,
falar a fala nai,
a fala dos abós que temos mortos,
e ser, co rostro erguido,
mariñeiros, labregos do lingoaxe,
remo i arado, proa e rella sempre.

Eu fáloa porque sí, porque me gusta
e quero estar cos meus, coa xente miña,
perto dos homes bós que sofren longo
unha historia contada en outra lingoa.

Non falo pra os soberbios,
non falo pra os ruís e poderosos,
non falo pra os finchados,
non falo pra os valeiros,
non falo pra os estúpidos,
que falo pra os que agoantan rexamente
mentiras e inxusticias de cotío;
pra os que súan e choran
un pranto cotidián de volvoretas,
de lume e vento sobre os ollos núos.
Eu non podo arredar as miñas verbas
de tódolos que sofren neste mundo.
E ti vives no mundo, terra miña,
berce da miña estirpe,
Galicia, doce mágoa das Españas,
deitada rente ao mar, ise camiño...

Longa noite de pedra (1962)

SON UN PASMÓN

Son un pasmón
peatón
con opinión,
decindo a verdade núa
pola rúa.
Nunca fun usuario
de automóvil suntuario
nin tampouco utilitario.
Camiño a pé
e por iso é polo que
vexo o mundo tal cal é.
Sei da cobiza burguesa
e do furor proletario.
O pan gárdase na artesa
i a fame ronda a diario.
Ando sin présa,
nada altera o meu horario,
nin couta o meu comentario.
Non teño medo
do que o tempo tragnerá,
porque sei que tarde ou cedo
o que ha de vir chegará.
¿Horaboa ou horamá?
¡Tanto me dá!

Ogallá
me colla vivo a noticia.
¡Qué gran ledicia
ver chegar o que virá!
Pra o gran suceso
xa está aceso,
acolá moi lonxe, un lume
que no mundo prenderá
e queimaré
a fedenta podredume.

Camiño a pé
e por eso é polo que
vexo o mundo tal cal é.

Longa noite de pedra (1962)

LIBREMENTE

Nós queríamos libremente
comer o pan de cada día. Libremente
mordelo, masticalo, dixerilo sin medo,
libremente falando, cantando nas orelas
dos ríos que camiñan pra o mar libre.
Libremente, libremente,
nós queríamos samente
ser libremente homes, ser estrelas,
ser faíscas da grande fogueira do mundo,
ser formigas, paxaros, miniños,
nesta arca de Noé na que bogamos.
Nós queríamos libremente sorrir,
falarlle a Dios no vento que pasa
—no longo vento das chairas e dos bosques—
sin temor, sin negruras, sin cadeas,
sin pecado, libremente, libremente,
coma o aire do mencer e das escumas.
Coma o vento.
Mais iste noso amor difícil rompeuse,
—vidro de sono fráxil—
nun rochedo de berros
e agora non somos máis que sombras.

Longa noite de pedra (1962)

O MEU REINADO

Eu son o rei de min mesmo;
gobierno o corazón
na libertá do vento e dos camiños.
Eu obedezo ás miñas propias leises
i os meus decretos sigo ao pé da letra.
Un cetro de solpores,
unha croa de nubes viaxeiras,
un manto abermellado
de sonos i esperanzas
no limpo alborexar de cada día,
dame o poder lexítimo do pobo.
Represento aos calados,
interpreto aos que foron
voces da terra nai
nos antergos concellos da saudade.
Eu son un rei.
Un labrego do tempo dos sputniks.

Longa noite de pedra (1962)

Foto: Xurxo Lobato

FOR IN POST

ÍNDICE

- 6 Víctor F. Freixanes **A palabra solidaria**
- 8 Xesús Alonso Montero **Arenga sobre Celso Emilio Ferreiro e a chamada poesía social con algunhas páxinas pouco gasalleiras para certos poetas puros e, sobre todo, para os poetas turrieturnistas e, tamén, os nefelibatas, que son os que andan polas nubes**
- 24 **TEXTOS**
- 26 Anxo Angueira **Monólogo do vello traballador**
Co metal
- 32 Rosalía Fernández Rial **Hirmaus** A reflexión
- 36 Ana Romaní **María Soliña** de que restos
- 40 Oriana Méndez **O medo** Cruza
- 46 Chus Pato **Índices estadísticos pra un plan de desenrolo** [Un fento abre]
- 52 Ismael Ramos **Os ratos** Tres guineas
- 56 Alfonso Pexegueiro **Longa noite de pedra**
azul e loucura dixo
- 60 Rafa Vilar **As raigames** As raíces
- 64 Marilar Aleixandre **Nota necrolóxica**
fillas do centauro
- 70 **Actuación musical** García Mc
Deitado frente ao mar...
Son un pasmón
Libremente
O meu reinado

Este libro acabouse
de imprimir
no mes de marzo de 2024
para celebrar o Día da poesía
na memoria de
Celso Emilio Ferreiro

Poesía e sociedade conforman un binomio indisoluble. A poesía social ou comprometida ocupou un lugar sobranceiro dentro da historia da literatura e a cultura galegas, convertendo a palabra nunha ferramenta de análise e de intervención. Onde se atopa hoxe esa dicotomía? Segue sendo posible crer no poder transformador da literatura na etapa posmoderna?

En diálogo con Celso Emilio Ferreiro, poetas da actualidade volven debater sobre a tensión e a relación entre palabra e sociedade, ética e estética, arte e compromiso.

FR